

КРИЈУМЧАРЕЊЕ И ИЛЕГАЛНО УНОШЕЊЕ НУКЛЕАРНОГ МАТЕРИЈАЛА И РАДИОАКТИВНОГ ОТПАДА КАО ОБЛИК УГРОЖАВАЊА ЕКОЛОШКЕ БЕЗБЕДНОСТИ

*Др Горан Амиџић¹
Дарко Ђулум²*

Апстракт: Сведоци смо интензивног развоја науке и технике и великих могућности коришћења њихових достигнућа у многим сферама друштвеног живота. Управо, примена научних и техничких достигнућа утицала је на развој производних снага, изградњу савремених индустријских постројења и објеката, модерну урбанизацију, откривање нових енергетских извора, чиме су се и стварали повољни услови за живот и рад човека. Међутим, сваки напредак у развоју човечанства има и своју негативну страну која се, са криминалног аспекта, испољава у стварању нових и повољнијих услова који, као криминогени фактори, погодују настајању нових појавних облика криминалитета. С обзиром на узроке, прилагодљивост и прикривеност, веома је тешко откривати нове појавне облике криминала и обезбеђивати личне и материјалне доказе. У истом контексту не сме се занемарити чињеница да технолошки развој такође омогућава човеку да мења природу и прилагођава је својим потребама, што он у многим ситуацијама чини нерационално, уништавајући основне вредности природе и угрожавајући еколошку безбедност разноврсним криминалним радњама, што се манифестује кроз разноврсне облике еколошког криминала. Кријумчарење хемијског или другог опасног материјала и отпада, биолошких агенаса, нафте и њихово складиштење на недозвољеним местима или на недозвољен начин озбиљан су вид еколошког криминала. Такође, нови видови еколошког криминала испољавају се и као еколошки тероризам који је дошао до изражаја у ратовима вођеним на просторима бивше Југославије.

Кључне ријечи: кријумчарење, нуклеарни материјал, радиоактивни отпад, животна средина, еколошка безбедност, еколошки криминал.

УВОД

Актуелни развој ситуације у погледу организованог криминала, на

¹ Замјеник начелника Управе за полицијско образовање

² Начелник Управе полиције

простору земаља насталих распадом бивше Југославије, чини се никада није био сложенији. Тешко је издвојити у једној реченици који су све то примарни елементи који детерминишу комплексност актуелне ситуације. С једне стране, имамо снаге организованог криминала које већ дуги низ година доживљавају невероватну експанзију, како у планирању, припремању и вршењу кривичних дела, уклањању или подметању трагова, тако и у располагању неограниченим финансијским средствима. С друге стране, имамо позитивне снаге друштва, које кроз своје различите институције треба да се супротстављају снагама организованог криминала.

Као и све државе које се налазе у процесу транзиције и привредне трансформације, и Босна и Херцеговина је изложена бројним безбедносним ризицима, међу којима је посебно значајан организовани криминал. Испољава се у свим областима, а нарочито у финансијској сфери, али и у области трговине људима, кријумчарења наркотика, психотропних супстанци и оружја. Последњих година све се више испољава и у области високотехнолошког криминала. Посебан безбедносни изазов представља и корупција, са којом се сусрећу и много развијеније земље Европе и света, и то посебно у делу у којем се ослања на организовани криминал и тако угрожава темељне вредности друштва и успорава интеграционе процесе транзиције.

Такође, деловање организованог криминала је у последње време све деструктивније по еколошку безбедност. Кријумчарење хемијског или другог опасног материјала и отпада, биолошких агенаса, нафте и њихово складиштење на недозвољеним местима или на недозвољен начин озбиљан је вид еколошког криминала. Опасност еколошког криминала је утолико већа у односу на остале облике криминала што поприма глобалне размере како у смислу брзе експанзије и масовности тако и у ширини и тежини последица које може проузроковати. Наиме, последице које проузрокује еколошки криминал су непоправљиве у највећем броју случајева.

Узроци организованог криминала у Босни и Херцеговини могу се тражити у ратном и послератном периоду, као и појавама и процесима који су пратили наведени период. Заправо, све нелегалне радње које су се одвијале у току рата наставиле су се одвијати и након завршетка рата. На овакву ситуацију су утицали многи фактори, а неки од њих су: завршени ратни сукоб на овим просторима, економска криза, криминално спроведена приватизација, социјална угроженост становништва, чести избори, претећа међународна изолација и неуспех реформи. Међу те факторе убрајају се и криминализација економије, недовољно развијен банкарски систем, слаба или никаква институционална контрола, корупција, избегавање плаћања пореза, незаинтересованост страних улагача и дестимулација инвестирања у земљи. Основни капитал који се улаже у инвестиције јесте капитал који је нелегално стечен и на тај начин се легализује. Фактори везани за период после рата и транзицију, као што је промена имовинских

права, економски пад и ослањање на трговину, омогућили су другу врсту прилика. Трансформација економског система у Босни и Херцеговини је спроведена кроз процес промене власништва од друштвене ка приватној својини. Такав вид трансформације погодује стварању слободног тржишта и функционисању закона понуде и потражње. Све то се дешавало у држави која је у економској кризи и која није била у фактичкој могућности да усмерава одређене економске законитости и да у потпуности контролише тржиште. То је оставило слободан простор за деловање организованог криминала, који својим начином деловања настоји да преузме контролу и да усмерава ток слободног тржишта.

ПОЈАМ ЕКОЛОШКЕ БЕЗБЕДНОСТИ

Под појмом еколошка безбедност подразумева се одсуство претњи, нашошења штете природној средини и здрављу становништва. Она обухвата:

- комплекс стања, појава и дејстава који обезбеђују еколошки баланс на Земљи на локалном, регионалном и глобалном нивоу;
- искључивање било које делатности човека која штетно делује на окружујућу средину;
- ситуација у којој постоји одсуство опасности нашошења губитака природној средини и здрављу становништва.

Еколошка безбедност је безбедност грађана од:

- неодговорног загађивања ваздуха, земљишта, биљног и животињског света;
- неодговорног коришћења природних богатстава;
- неефикасних институција за спровођење закона и
- самих људи у понашању према природи, животној средини и окружењу.

Данас безбедност у области заштите и очувања животне средине представља један од најважнијих фактора безбедности савременог света. Еколошка безбедност не зависи само од човека и његове активности. Наиме, еколошку безбедност могу угрозити и природне катастрофе, као што су земљотреси, вулкани, оркански вјетрови, поплаве, клизишта и сл. Међутим, сагледавањем укупног стања еколошке безбедности код нас и у свету, може се закључити да су данас њени главни носиоци угрожавања људи и то њихова колективна или појединачна чињења или нечињења.

Угрожавање еколошке безбедности према начину угрожавања може бити: директно или индиректно. Својствено човеку као најзначајнијем субјекту, угрожавање може бити намерно или ненамерно. Временски посматрано, угрожавање може бити краткорочно и дугорочно. Сходно томе, и последице угрожавања могу се испољавати као краткорочне и дугорочне.³

³ Опширније: Врањеш, Н.: Глобални аспекти еколошке безбедности, у: Еколошка безбедност у постмодерном амбијенту, зборник радова, Бања Лука, 2009. година, стр. 185–193.

НАЧИНИ УНОШЕЊА НУКЛЕАРНОГ МАТЕРИЈАЛА, РАДИОАКТИВНОГ ОТПАДА И ДРУГИХ ОПАСНИХ МАТЕРИЈА

Основни начин уношења ових опасних материја у Босну и Херцеговину је кријумчарење, где организовани криминал предузима низ организационих, техничких, безбедносних и других мера, слично као и када је у питању кријумчарење дроге и друге робе. Такође се користе сва превозна средства, одговарајућа преносна и друга средства.

Поред кријумчарења, присутна је и појава нетачног пријављивања и декларисања врсте робе и њеног порекла приликом увоза. Уз пратећу фалсификовану документацију којом се приказује да се увози нека друга роба из неке друге земље, у ствари се увози радиоактивна или нека друга опасна материја.

Као један од начина уношења ових материја на просторима Босне и Херцеговине су и разни притисци које страни партнер, у својству продавца, врши на домаћег купца, тако што га уцењује да ће му продати тражену робу, и то по повољним условима, уколико, користећи фалсификовану документацију, у земљу унесе извесну количину опасних материја.

Присутан је још један специфичан начин који указује на сналажљивост развијених земаља у намери да се ослободе ових опасних материја. Наиме, теретни бродови натоварени разним врстама опасних материја плове океанима, морима и рекама, чекајући упутства пошљаоца о дестинацији или тражећи zgodну прилику да се ослободе непожељног товара, не водећи рачуна о последицама по живот људи, заштити животне средине и еколошке безбедности, с тим што овакав начин није карактеристичан за Босну и Херцеговину.

Извесно је претпоставити да ће организовани криминал пронаћи и друге одговарајуће начине уношења нуклеарног материјала, радиоактивног отпада и других опасних материја, тим пре што ће постојати захтеви развијених земаља које ће у ту сврху улагати и део свог капитала.⁴

УКЉУЧЕНОСТ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА У КРИЈУМЧАРЕЊЕ И ИЛЕГАЛНО УНОШЕЊЕ НУКЛЕАРНОГ МАТЕРИЈАЛА, РАДИОАКТИВНОГ ОТПАДА И ДРУГИХ ОПАСНИХ МАТЕРИЈА

Технички и технолошки напредак и нагли индустријски развој довели су до тога да неке развијене земље имају велике проблеме са смештајем и складиштењем радиоактивног отпада, других опасних материја или отпа-

---

4 Бошковић, М.: *Транснационални организовани криминалитет*, Полицијска академија, Београд, 2003. година, стр. 189.

Кријумчарење и илегално уношење нуклеарног материјала и радиоактивног...

дака штетних по живот или здравље људи. Суочене с тим проблемом, који с даљим развојем постаје све израженији, развијене земље настоје да се ослободе радиоактивних и других опасних материја, и то пре свега изношењем из своје и уношењем у неке друге земље, пре свега неразвијене, при чему се служе многим недозвољеним средствима. Пошто се ради о посебним облицима кријумчарења ових материја односно њиховог илегалног, а понекад и легалног уношења у друге земље, а у питању је посао који се добро плаћа, то организовани криминал све више обухвата и ову криминалну делатност. Она му доноси велику зараду, одвија се уз знање развијених земаља, мањи је ризик да криминална делатност буде откривена, а и казне су много блаже него код кријумчарења других врста робе (дрога, оружје и др.).⁵

С обзиром на све то, може се рећи да је кријумчарење и илегално уношење нуклеарног материјала, радиоактивног отпада и других опасних материја делатност организованог криминала која је нарочито опасна, нарочито због опасних својстава предмета ове врсте кријумчарења, а то су: нуклеарни материјали, радиоактивни отпад и друге опасне материје. Најпогоднија нуклеарна средства за кријумчарење и илегалну трговину јесу: фисионо нуклеарно гориво, пројектили веома мале снаге, фисионог порекла (ручне израде или набављени на „црном“ тржишту) и, евентуално, неутронско оружје. Поред тога, врло често се кријумчаре: Уранијум U – 235, који је најефикаснија фисиона материја за атомске бомбе и реч је о високо обогаћеном уранијуму, који се још назива борбени уранијум; Плутонијум Pu – 239 је, такође, ефикасан фисиони материјал који се производи у нуклеарним реакторима; Радиоактивни/нуклеарни отпад је опасан и непожељан производ нуклеарне технологије, делимично или потпуно неупотребљив, али и даље с високим степеном радиоактивности. Посебно је опасна релативно мала количина високоактивног отпада који настаје у реакторима нуклеарних електрана. Радиоактивни отпад може се искористити у терористичке сврхе, било да се нападне складишта радиоактивног отпада или да се радиоактивни отпад искористи за терористички напад; Цезијум Ce – 137 је нуклеарни нуспроизвод који се налази у нуклеарном медицинском отпаду, који је високо радиоактиван и као такав доступан на црном тржишту; Осиромашени уранијум OU – 238 је радиоактивни нуклеарни отпад чијим сагоревањем настају продукти који су радиоактивни и отровни, те делују штетно на здравље и живот људи и осталог живог света, штетни ефекти се манифестују и на потомство, наносе патњу и тешке повреде. Поред наведених нуклеарних материјала, постоје и други материјали који се, због својих карактеристика дуготрајности и радиоактивног

---

⁵ Бошковић, М.: *Организовани криминалитет и корупција*, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2004. година, стр. 165.

зрачења, могу користити за кријумчарење и илегалну трговину.⁶

Кривичним законом Босне и Херцеговине инкриминисана су два кривична дела везана за кријумчарење нуклеарног материјала, радиоактивног отпада и других опасних материја, и то: Неовлаштено прибављање и располагање нуклеарним материјалом (члан 194. КЗ БиХ) и Уношење опасних материја у Босну и Херцеговину (члан 166. КЗ БиХ). Прво кривично дело чини онај ко нуклеарни материјал неовлаштено прибавља, поседује, користи, превози, складишти, мења, одлаже или распрострањује, или ко нуклеарни материјал силом или претњом директног напада на живот или тело друге особе или на било који други противправан начин отуђи у циљу да га противправно присвоји, или у истом циљу противправно присвоји нуклеарни материјал који му је поверен, или у истом циљу дође до нуклеарног материјала доводећи некога у заблуду лажним приказивањем или прикривањем чињеница или га одржавајући у заблуди, или силом, претњом или било којим другим начином застрашивања захтева нуклеарни материјал, или прети његовом употребом ради проузроковања смрти или озбиљне повреде људи или озбиљне имовинске штете, или даје такав материјал другој особи или јој омогућује да дође у посед таквог материјала. Посебан, квалификовани облик овог кривичног дела постоји ако је радња чињења претња употребом нуклеарног материјала ради угрожавања живота људи или имовине већих размера. То је, дакле, свака радња којом се ставља у изглед таква употреба нуклеарног материјала којом ће се довести у опасност живот људи или имовина већих размера. Друго кривично дело састоји се у, противно прописима Босне и Херцеговине, уношењу у Босну и Херцеговину за живот или здравље људи штетне радиоактивне или друге опасне материје или отпадака. Тежи облик дела постоји ако је лице злоупотребом свог положаја или овлашћења омогућило извршење овог дела, односно уношење наведених материја у земљу, које такође мора бити противно прописима Босне и Херцеговине.⁷

Кривични закон Републике Српске предвиђа кривично дело Уношење опасних материја у Републику Српску (члан 429. КЗ РС), које се састоји у противпрописном уношењу у Републику Српску радиоактивних или других материја или отпадака штетних за живот или здравље људи. Уношење наведених материја у Републику Српску подразумева њихово доношење односно допремање у Републику Српску с подручја које се налази изван Републике Српске. Други облик овог кривичног дела чини онај ко злоупотребом свог положаја или овлашћења противно прописима омогући да

6 Пена, У; Шикман, М.: Феноменолошка димензија организованог криминалитета, *Правна реч*, бр. 19/2009, Удружење правника Републике Српске, Бања Лука, 2009. година, стр. 10.

7 Кривични закон Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр. 37/03, 54/04, 61/04, 30/05).

се у Републику Српску унесу материје или отпаци штетни за живот или здравље људи. Радња чињења овог кривичног дела јесте омогућење другогме уношења у Републику Српску радиоактивне или друге материје или отпадака штетних за живот или здравље. То може бити било која радња којом се стварају услови или отклањају препреке за уношење наведених материја у Републику Српску. Да би та радња представљала радњу чињења овог кривичног дела, потребно је да се она чини злоупотребом положаја или овлашћења и да представља противпрописно омогућење уноса тих материја у Републику Српску. С обзиром на овако одређени начин извршења радње чињења, учинилац овог кривичног дела може бити само службено или одговорно лице.⁸

Организовани криминал сваким даном све више шири ову делатност. У овом послу учествују и трговци, руководећи кадар и инжењери средњих и великих предузећа, који вешто планирају и суптилно изводе своја недела против животне средине, користећи при том најмодернију компјутерску и информациону технику. Поред тога, посебну опасност представља могућност повезивања организованих криминалних група и терористичких организација у кријумчарењу наведених материја, што криминалним организацијама доноси профит, а терористичким организацијама оружја за масовно уништење која могу употребити у терористичке сврхе. Нуклеарне крађе се дешавају и далеко су озбиљнији проблем него што се то обично представља, док се у многим случајевима кријумчаре медицински радиоактивни изотопи или други извори радиоактивности.

УКЉУЧЕНОСТ ТЕРОРИСТИЧКИХ ГРУПА У КРИЈУМЧАРЕЊЕ НУКЛЕАРНОГ МАТЕРИЈАЛА, РАДИОАКТИВНОГ ОТПАДА И ДРУГИХ ОПАСНИХ МАТЕРИЈА

У последње време је изражена веза између тероризма и организованог криминала, која добија значајну научну пажњу и често се приказује као нова и повећана претња безбедности. Новонастале околности, као и свакодневни примери деловања организованих криминалних и терористичких група и појединаца, почели су да усађују страх да веза организованог криминала и тероризма може прерасти у озбиљну и реалну претњу безбедности сваке државе, па и Босне и Херцеговине. Неки сматрају да је овај страх претеран, док други ипак тврде да је ова претња веома стварна. Опасност од ових претњи је реална, јер недвосмислено постоји велики број активности у које истовремено могу бити укључене организоване криминалне и терористичке групе. Постоје такође неке сличности у коришћењу одређених метода, што асоцира на могућност нових начина сарадње између ове

⁸ Кривични закон Републике Српске („ Службени гласник Републике Српске“, бр. 49/03 и 108/04).

две групе, при чему је искључена могућност да ове групе нестану.

Неспорно је да су на просторима Босне и Херцеговине постојали и да постоје разноврсни облици тероризма и организованог криминала. Они су у појединим фазама развоја у узрочно-последичном односу: тероризам условљава и поспешује поједине облике криминалног деловања; они, опет, имају повратно дејство на целокупну терористичку активност, јер се углавном и врше у циљу омогућавања даље терористичке делатности.

Дакле, кријумчарење и илегално уношење нуклеарног материјала, радиоактивног отпада и других опасних материја је делатност организованог криминала, али и терористичких организација. Посебну опасност представља могућност повезивања организованих криминалних група и терористичких организација у кријумчарењу нуклеарног материјала, радиоактивног отпада и других опасних материја, што криминалним организацијама доноси профит, а терористичким организацијама оружја за масовно уништење која могу употребити у терористичке сврхе.

Постоје велика практична ограничења која објашњавају релативну досадашњу малу бројност "нуклеарних" терориста. У првом реду, нуклеарно оружје, и стратешко и тактичко, налази се под строгим надзором власти. Његова сигурност примарна је одговорност снага сигурности и тајних служби свих нуклеарних сила. Надаље, због саме његове нарави, његова је употреба заштићена сложеним кодом тајних процедура за откључавање оружја и његово довођење у бојну готовост. Ако немају сараднике у нуклеарним војним снагама дотичне државе, терористи не могу руковати таквим оружјем. Исто је тако јасно да ниједна нуклеарна сила, чак ни она која би могла спонзорисати тероризам, не би добровољно допустила да део њеног нуклеарног арсенала дође у руке терористичког покрета. Опасност од тога да тај покрет лакоумно покрене нуклеарни сукоб или већи ограничени рат или да државу спонзора уцени кориштењем нуклеарног оружја, обесхрабрила би сваки такав авантуризам.⁹

Иако је употреба нуклеарног оружја (нуклеарне и термонуклеарне бомбе) мање вероватна, постоје различити начини коришћења нуклеарних средстава у терористичке сврхе, првенствено могућност коришћења нуклеарних материјала и радиоактивног отпада у терористичке сврхе. Због недовољно квалификованих кадрова, недовољних техничко-технолошких и финансијских средстава, мале су могућности да одређени терористички колективитети израде нуклеарну бомбу. Зато би терористи могли покушати да купе или украду готову нуклеарну бојеву главу. Међутим, тада они, без поседовања средстава за лансирање, неће бити у могућности да употребе конкретно нуклеарно оружје, што наводи на закључак да је најреалније да терористи користе извесне количине нуклеарних материјала и радиоактивног отпада у терористичке сврхе.

9 Premec, S.: *Terorizam protiv demokracije – odgovor liberalne države*, Zagreb, 2002, str. 117.

Импровизоване нуклеарне направе могу се направити од појединих нуклеарних материјала и радиоактивног отпада, те се као такве могу користити у терористичке сврхе. Поједине нуклеарне материјале и радиоактивни отпад, као и друге врсте радиоактивних материјала много је лакше набавити од конкретног нуклеарног оружја. Ти нуклеарни материјали и радиоактивни отпад могу се набавити, углавном, на тзв. "црном тржишту", те се уз помоћ одређених стручњака могу искористити за терористичке сврхе. Ако се узме у обзир да терористичке организације располажу знатним финансијским средствима, може се закључити да оне могу да купе неке од нуклеарних материјала који су им неопходни за конструисање импровизоване нуклеарне направе. "Прљава бомба" или радиолошка распрскавајућа направа је импровизирана експлозивна направа која се састоји од два дела: радиоактивних материјала у облику праха или куглица и класичних експлозива различитих врста. Основна намена кориштења "прљаве бомбе" у терористичке сврхе јесте да изложи зрачењу и застраши што већи број људи, а објекте и земљиште учини неподесним за употребу у дужем периоду. Поред наведених последица, обим изазваног страха сигурно би превазишао све досадашње терористичке акте, што би додатно отежало успостављање нормалног стања. Могућности употребе импровизоване нуклеарне направе или прљаве бомбе у терористичке сврхе јесу разноврсне.¹⁰

Реално постоје три сценарија по којима нуклеарни материјал може да буде коришћен у сврхе тероризма. Први је детонација термонуклеарне направе или бомбе. Други тип потенцијалног нуклеарног тероризма укључује коришћење конвенционалне експлозивне направе да би се распршио нуклеарни материјал. Терористи могу да изабери и трећи облик нуклеарног тероризма постављајући за циљеве објекте који садрже нуклеарни материјал. У те објекте спадају војне инсталације, бродови на нуклеарни погон, нуклеарне електране, објекти за нуклеарни отпад, фабрике за прераду горива, истраживачка одељења универзитета и установе за развој оружја.¹¹

Такође, овај вид кријумчарења карактерише и чињеница да поједине фирме и компаније, избегавајући велике трошкове за прописно одлагање и складиштење овог материјала, уз много мању надокнаду га се ослобађају, предајући га различитим организованим криминалним групама или терористичким организацијама које га транспортују у неразвијене земље и тамо одлажу. Наравно, то успевају зато што је у тим земљама иначе контрола у том сегменту много слабија, али и уз подмићивање високопозиционираних функционера у тим земљама.¹²

---

10 Шикман, М.: *Организовани криминалитет – кривични, процесни, криминалистички аспект*, Дефендологија центар за безбедносна, социолошка и криминолошка истраживања, Бања Лука, 2010. година, стр. 183.

11 Burke, R.: *Counter-Terrorism for Emergency Responders*, Lewis Publishers, New York, 2000, pp. 139–164.

12 Stumper, A.: *Internationale Kriminalitet im Umbruch*, Die Polizei, 1992, p. 337.

Кријумчарење нуклеарног и радиоактивног материјала од стране терористичких група у Босни и Херцеговини није заступљено, што је и за очекивање, јер она нема нуклеарна постројења и нуклеарно наоружање које би било интересантно за терористе. Оно што се за Босну и Херцеговину може рећи јесте да је она после ратних дешавања била место где се илегално одлагао радиоактивни отпад из других држава, првенствено из Француске. Међутим, то не искључује могућност да се такве сличне ствари неће десити и у будућности, јер се томе у Босни и Херцеговини не придаје велики значај, а и не постоји адекватна контрола ни законска регулатива која би уредила ову област.

ЗАКЉУЧАК

На основу изложеног може се закључити да су фактори који доприносе угрожавању еколошке безбедности и који се појављују као узроци еколошког криминала многобројни. Међу њима су најзначајнији: парцијална и непотпуна правна регулатива, расцепканост надлежности и овлашћења на разне органе, нестручност кадрова за еколошку проблематику, недовољна техничка опремљеност органа, незадовољавајућа превентивна и репресивна активност надлежних органа, као и разни утицаји и притисци политичких и економских субјеката, без правног основа. Неоспорно је да сви ти фактори у одређеном обиму и интензитету утичу на еколошку безбедност и представљају узроке еколошког криминала. Њиховом елиминацијом би се створили повољнији услови за ефикаснију заштиту еколошке безбедности, а самим тим би се утицало и на смањење броја извршених еколошких кривичних дела. Међутим, то не значи да би се остварила и потпуна заштита еколошке безбедности и отклонили узроци еколошког криминала, јер наведени фактори нису и основни узроци угрожавања еколошке безбедности и настајања еколошког криминала. Главни и основни узроци су у економским односима, у усвојеном начину производње где нема уравнотежености између привредног развоја и заштите еколошке безбедности, у лошем просторном и урбанистичком планирању, у вођеним ратовима и у разним политичким интересима.

Заштита еколошке безбедности сваким даном постаје све израженији проблем, па, сходно томе, и еколошка кривична дела су актуелнија. Надлежни органи посебну пажњу морају посветити превенцији еколошког криминала, с обзиром на покушаје неких индустријски развијених земаља да се ослободе радиоактивног отпада извозом у друге неразвијене земље, при чему се служе свим недозвољеним средствима. Међународни еколошки криминал има запажено место, пошто се посебне организације баве извозом радиоактивних и других опасних материја. Нова пословна грана организованог криминала која се бави извозом тих материја сваким даном се шири доносећи велику зараду свим учесницима у овом послу који рас-

полажу снажним аргументима, често и извесном друштвеном моћи, раде потајно, максимизирајући своје зараде и не обазирајући се на штету коју наносе еколошкој безбедности. Свакако, такав степен организованости и начин рада стварају низ тешкоћа у покушајима да се дође до релевантних информација које би омогућавале прикупљање чињеница које би указивале на сумњу у постојање еколошких кривичних дела.

Ако у том контексту сагледамо стање у нашој земљи, можемо закључити да се није водило довољно рачуна о заштити еколошке безбедности, већ да се у планирању привредног развоја и изградње објеката који су били потенцијални загађивачи, искључиво имало у виду постизање економских ефеката, што је и проузроковало увоз застареле технологије, уз одређене накнадне услове и уступке.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бошковић, М.: Транснационални организовани криминалитет, Полицијска академија, Београд, 2003.
2. Бошковић, М.: Организовани криминалитет и корупција, Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука, 2004.
3. Burke, R.: Counter-Terrorism for Emergency Responders, Lewis Publishers, New York, 2000.
4. Врањеш, Н.: Глобални аспекти еколошке безбедности, у: Еколошка безбедност у постмодерном амбијенту, зборник радова, Бања Лука, 2009.
5. Пена, У; Шикман, М.: Феноменолошка димензија организованог криминалитета, Правна реч, бр. 19/2009, Удружење правника Републике Српске, Бања Лука, 2009.
6. Premec, S.: Terorizam protiv demokracije – odgovor liberalne države, Zagreb, 2002.
7. Stumper, A.: Internationale Kriminalitaet im Umbruch, Die Polizei, 1992.
8. Шикман, М.: Организовани криминалитет – кривични, процесни, криминалистички аспект, Дефендологија центар за безбедносна, социолошка и криминолошка истраживања, Бања Лука, 2010.
9. Кривични закон Босне и Херцеговине („Службени гласник Босне и Херцеговине“, бр. 37/03, 54/04, 61/04, 30/05).
10. Кривични закон Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, бр. 49/03 и 108/04).

TRAFFICKING AND ILLEGAL IMPORT OF NUCLEAR MATERIALS AND RADIOACTIVE WASTE AS A FORM OF VIOLATION OF ENVIRONMENTAL SECURITY

*Goran Amidzic, Ph.D.*¹³

*Darko Culum*¹⁴

Abstract: We have witnessed an intensive development of science and technology and high usability of their achievements in many spheres of social life. This application of scientific and technical developments influenced the development of the productive forces, modern industrial plants and facilities, modern urbanization and development of new energy sources, which have also created favorable conditions for life and work of man. However, any progress in the development of mankind has its downside, which, from the criminal aspect, manifested in the creation of new and more favorable conditions which are favoring the emergence of new forms of crime. With regard to the causes, adaptability and concealment, it is very difficult to discover new forms of crime and provide personal and material evidence. In this context we must not neglect the fact that technological development also enables man to change the nature and adapt it to his needs, and he is doing it irrational in many situations, destroying the core values of nature and threatening the environmental safety, which is manifested through various forms of environmental crime. The effects of organized crime in recent times are extremely destructive for environmental safety. The smuggling of chemical or other hazardous materials and wastes, biological agents and oil, storing in prohibited places or on inappropriate way are serious forms of environmental crime. Also, new types of environmental crime are also expressed as ecological terrorism that came to the fore during the wars in the former Yugoslavia.

Keywords: smuggling, nuclear material, radioactive waste, environment, environmental safety, environmental crime.

---

¹³ Deputy Chief of the Directorate for Police Education

¹⁴ Chief of Police Directorate